

AJANKOHTAISTA SUOMEKSI

2024-03-09

Programmanus

av Milla Eronen & Heidi Liekola

Moi! Kiva, kun kuuntelet UR:n ohjelmaa Ajankohtaista suomeksi, joka on suunnattu ruotsinsuomalaisille yläkoululaisille. Tämän ohjelman aiheena on disinformaatio ja valeuutiset.

Juttelemme mediakasvatuksen asiantuntijan Jenni Nevalan kanssa, ja tapaamme yhdeksäsluokkalaisen Olivia Tigosen.

Minä olen Milla Eronen. Tervetuloa mukaan!

Feikkiä, valetta ja väärää tietoa

Kun skrollailee netissä tai somessa ei ole aina helppoa tietää onko kaikki, mikä tulee vastaan, totta. Siellä voi törmätä esimerkiksi valeuutisiin tai disinformaatioon. Valeuutiset ovat harhaanjohtavaa tietoa, joka on naamioitu oikeiksi uutisiksi. Disinformaatio on tarkoituksellista valheellista tietoa, jolla yritetään vaikuttaa vastaanottajan käytökseen tai mielipiteisiin.

Tapasimme yhdeksäsluokkalaisen Olivia Tigosen, ja kysyimme häneltä, onko väärää tietoa helppo tunnistaa:

- *Ei sitä aina huomaa. Että sehän on se syy, miksi ihmiset lankeaa tällaisiin valeuutisiin. Yks tapa miten tän voi estää, on tutkia ite lähteitä ja semmosta. Pitää myös ajatella että saattaaks tää olla totta. Ja mistä se tulee, keneltä se tulee, ja kuka on kirjoittanu?*

Valheellisen tiedon levittämiseksi on monia syitä. Usein valheellisella tiedolla yritetään edistää omaa asiaa.

Myös somevaikuttajat saattavat levittää väärää tietoa, tai markkinoida jotakin tuotetta saadakseen siitä itselleen taloudellista hyötyä. Olivia Tigonen on huomannut tämän:

- *Kun sä skrollaat netissä, niin siellä on influensseja, jotka kertoo ihan valeuutisia. Ne saattaa olla ihan juoruja. Näitä influenssereita sponsataan, ja ne näyttää näitä tuotteita: "nämä vaatteet ovat aivan upeat" ja niin edespäin. Niin sehän vaikuttaa nuoriin.*

disinformaatio

desinformation

valeuutinen

falsk nyhet

asiantuntija

expert

törmätä

stöta på

valheellinen

lögnaktig, falsk

some

sociala medier

harhaanjohtava

vilsledande

naamioida

maskera

mielipide

åsikt

vastaanottaja

mottagare

langeta

falla, ta miste

edistää

främja

No miten sinä yleensä otat selvää, jos joku uutinen tai juttu epäilyttää?

- *Kaikkiin lähteisiin ei voi luottaa, ne voi olla feikkiuutisia. Mä ainakin suosittelen, että kattoo mahdollisimman monen lähteen ja kattoo mitä suurin osa sanoo. Sitä on tosi vaikeeta erottaa välillä, että sit sun pitää, jopa saattaa kysyä ihmisiltä, esim vaikka äitiltä, tai isältä, että onks tää totta vai ei.*

Sosiaalisen median palvelut yrittävät aktiivisesti torjua väärää tietoa. Somen käyttäjät voivat ilmiantaa väärää tai epäilyttävää sisältöä.

somevaikuttaja
sociala
medier-influencer
epäilyttää
väcka misstanke
hyöty
nytta, vinning
lähde
källa
juoru
skvaller
ilmiantaa
rapportera
epäilyttävä
misstänkt

Tarkista tekijä, tarkoitusperä ja todisteet

Netissä kaikenlainen tieto leviää helposti ja nopeasti. Väärän tiedon levittämistä on tapahtunut aina, jo ennen sosiaalisen median aikaa, kertoo Jenni Nevala mediakasvatuksen asiantuntija

- *Disinformaatio, tai harhaanjohtava tieto, ei ole mikään uusi ilmiö. Mutta kyllähän sosiaalinen media esimerkiksi, se tarjoaa disinformaatiolle uudenlaisen alustan - väylän myöskin levitä tosi nopeasti ja laajalle. Tiedon määrä on lisääntynyt, sisältöjen määrä on lisääntynyt, niin kyllä sen myötä - ikävä kyllä - myös disinformaation määrä on myöskin lisääntynyt.*

Sytä disinformaation levittämiseen ovat esimerkiksi poliittiset motiivit tai sodankäynti. Tietoa manipuloidaan ja halutaan vaikuttaa tiettyihin ihmisryhmiin. Disinformaatio voi olla myös sitä, että joitakin asioita jätetään tahallaan kertomatta. Mutta miten voi itse olla valppaana disinformaation ja valeuutisten suhteen?

- *Kun joku sisältö, tai asia tai uutinen somessa herättää sinussa tosi voimakkaita tunteita, niin se on semmoinen hyvä merkki. Sillon se kriittinen ote alkaa vähän hämärtymään. Ja niiden tunteiden vallassa saatetaan sitten tehdä jotain: jakaa sitä eteenpäin, kommentoida, tai muuta.*

tekijä
upphovsman
tarkoitusperä
syfte
todiste
bevis
ilmiö
fenomen
alusta
plattform
väylä
kanal
valpas, valppaana
alert
ote
grepp
lipsua
tappa fästet
varuillaan
på sin vakt
viestiä
kommunicera

Jos sisältö netissä aiheuttaa vahvoja tunteita on tärkeää olla varuillaan. Apuna voi käyttää myös “kolmen T:n vinkkiä”, neuvoo Jenni Nevala

- Tarkista **tekijä**, kuka se on? Seuraavaksi **tarkoituserä**. Eli mitä motiiveja, tai tarkoituseriä tällä sisällöllä voi olla. Ja sitten kolmantena T:nä **todisteet**. Minkälaisia todisteita tässä jutussa kerrotaan.

Musiikkia

Ja lopuksi musiikkia, Ege Zulu ja *Robotti*.

*...Ei mua täytä enää ruoka
Kaaдан bensan mun suuhu
Kävin yhel tohtoril, se varmisti, että
Mä oon robotti
Mul ei oo filist, murheit, huolii, robotti
Mul ei oo sieluu, tunteet kuoli, robotti
Tajusin, et mun sydämen tilalla
Onki vaa moottori
Mä oon robotti, mä oon robotti...*

Moi moi, ja kiva kun kuuntelit!